

Verkiezingsprogramma

2019-2022

D66

Fryslân

“Trochpakke”

Inhoudsopgave

Voorwoord Lijsttrekker	3
De vijf richtingwijzers	4
Duurzaam Fryslân	6
Een gezonde leefomgeving	11
Verbindend en democratisch bestuur	18
Makke in Fryslân	21

Tiid hald gjin skoft...

De tijd staat niet stil

Welkom bij programma van D66. De tijd staat niet stil. Meer dan ooit telt nu de visie naar later. Om Fryslân mooi te houden voor de volgende generaties moeten we nu keuzes maken. Het klimaat en de natuur zijn onze absolute speerpunten. De blik vooruit, nieuwsgierig naar de toekomst.

In 2040 is Fryslân koploper als het gaat om circulaire economie en is Fryslân energieneutraal. In onze provincie wordt grondgebonden geboerd, met een kruidenrijk graslandschap en aandacht voor bijen en weidevogels. Waar agrarisch ondernemers samenwerken met lokale producenten om mooie en lekkere, eerlijke producten te maken. Huiseigenaren en ondernemers hebben via speciale regelingen zonnepanelen op de daken geplaatst.

We zijn al ver met waterstof energie wat we zelf opwekken en door onze voormalige gasleidingen naar onze huizen wordt getransporteerd. Onze bedrijven werken zoveel mogelijk fossielvrij en daardoor kunnen we veel en goed werk houden in onze provincie. Met onze mooie meren, bossen in de Zuidoosthoek, de nieuw aangelegde fietssnelwegen een groot netwerk van wandelroutes en onze rijke culturele aanbod. Blijft Fryslân dé provincie om je vakantie te vieren of om je te vestigen.

Onze kinderen groeien op in een provincie waar de natuur weer als vanouds groeit en bloeit, waar middelbare scholen van alle niveaus per fiets of elektrische bus goed bereikbaar zijn en met innovatieplatformen voor WO, HBO en MBO opleidingen waar vraagstukken van Friese ondernemingen worden onderzocht.

En als de zon ondergaat zie ik het Friese landschap en dan besef ik hoe fijn het is om hier te wonen. Nu en in de toekomst. En die toekomst maak ik graag samen met u de komende jaren want jo binne de takomst fan Fryslân

Romke de Jong
Lijsttrekker D66 Fryslân

De vijf richtingwijzers

De uitgangspunten van D66 zijn vastgelegd in vijf “richtingwijzers”. De richtingwijzers zijn geen dogmatische waarheden, maar geven richting aan het denken en de ideevorming binnen D66. Ook voor D66 Fryslân vormen de richtingwijzers de uitgangspunten van waaruit wij onze standpunten bepalen.

Vertrouw op de eigen kracht van mensen

Wij vertrouwen op de eigen kracht en ontwikkeling van mensen. Daarom zien we de toekomst ook met optimisme tegemoet. Mensen zijn zo creatief dat ze steeds opnieuw zelf oplossingen vinden. Wij willen dat de overheid deze kracht, vindingrijkheid en creativiteit van mensen ondersteunt en ruimte geeft. De sleutel voor verandering ligt bij mensen zelf en wij willen dat de overheid daarbij aansluit. Wat mensen voor zichzelf en anderen kunnen doen is veel belangrijker en effectiever dan wat de overheid kan doen.

Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving

Wij willen de wereld om ons heen tegemoet treden met respect en mededogen. Dat geldt voor de mensen om ons heen en voor onze omgeving. De aarde is niet van ons en dus geen gebruiksartikel. We willen stoppen met het uitputten en vervuilen van onze leefomgeving. We willen dat in de discussie over natuur en milieu niet het behoud, maar de aantasting van natuur en milieu beargumenteerd wordt.

Denk en handel internationaal

Samenlevingen zijn op steeds meer verschillende manieren met elkaar verbonden. Wij staan open voor gehele wereld en sluiten niemand uit. Bij alles wat we doen, vragen we ons steeds af welke effecten dat heeft op anderen in deze wereld. Wij onderkennen dat Europa steeds meer ons binnenland wordt.

Internationale samenwerking en economische vooruitgang zijn de sleutels naar een wereld met minder oorlog en conflicten. Daarbij handelen wij steeds pragmatisch, nuchter en op basis van feiten.

Beloon prestatie en deel de welvaart

Mensen zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Mensen zijn verschillend en wij willen dat de overheid ruimte laat voor die verschillen. Wij streven naar economische zelfstandigheid voor zoveel mogelijk mensen en vinden dat mensen die uitmuntend presteren daarvoor een beloning verdienen.

Wij willen een dynamische, open samenleving waarin iedereen de ruimte krijgt om zijn eigen beslissingen te nemen en iedereen zich op zijn eigen manier kan ontwikkelen.

Wij vinden het vanzelfsprekend om welvaart met elkaar te delen. We willen dat zoveel mogelijk mensen meedoen in het maatschappelijk en economisch proces, want daar worden we allemaal beter van. Voor mensen die zichzelf niet kunnen redden dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Koester de grondrechten en gedeelde waarden

De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, gerichtheid of herkomst.

Lichamelijke integriteit, geweldloze oplossing van belangenconflicten en een respectvol gehanteerde vrijheid van meningsvorming en uiting, inclusief respect voor onze democratische rechtsstaat, zijn voor ons centrale waarden. Die waarden zijn universeel en zonder meer bovengeschikt. Wij beschermen de grondrechten van onszelf en anderen.

Duurzaam Fryslân

Wij lenen de toekomst van onze kinderen. Als wij nu geen maatregelen nemen om zorgvuldiger om te gaan met onze wereld, ons milieu, onze grondstoffen en onze leefomgeving, dan verandert lenen in stelen: wij ontnemen het onze kinderen, onze toekomstige generaties, te leven in een gezonde en toekomstbestendige wereld. Daarom is Duurzaam Fryslân het belangrijkste programma-punt van D66. Voor ons nu, voor volgende generaties na ons.

De overgang naar groene energie betreft ons allemaal, D66 wil dat deze overgang met elkaar wordt gerealiseerd. Dat wat je niet verbruikt hoeft je ook niet op te wekken. D66 wil dat er extra focus komt op energiebesparing, verbeterde energiestaat en innovatie.

Het verduurzamen van onze energie en economie biedt grote kansen voor bedrijvigheid en werkgelegenheid. D66 wil dat onze provincie in 2040 voorloper is op het gebied van circulaire economie in Europa.

Energietransitie

De energietransitie is een van de grootste opgaven van deze tijd, ook voor Fryslân. Het is zaak nu actie te ondernemen. De transitie is in onze ogen niet alleen een technische maar ook nadrukkelijk een maatschappelijke opgave en een ruimtelijk vraagstuk. De provincie loopt nu al achter op de provinciale doelstellingen. En dat terwijl we nog maar aan het begin staan. De provincie moet investeren om een versnelling van de transitie in gang te zetten. De

transitie biedt kansen. Kansen op het gebied van innovatie, economie en werkgelegenheid. D66 wil dat de provincie meer ambitie toont dan het Rijk. Dit betekent dat Fryslân moet streven naar een minimale reductie van de CO2 uitstoot van 55% in 2030.

D66 vindt dat de lusten, lasten en zeggenschap van de energietransitie onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Omwonenden van grootschalige projecten zoals het plaatsen van een zonnepark moeten gedurende het gehele proces worden betrokken bij de realisatie. Ze behoren mee te profiteren van de opbrengst. Draagvlak en participatie zien wij als essentieel voor de transitie. D66 wil dat de lokale bevolking in tenminste 60% van de duurzame energie-opwekking participeert en ervan profiteert.

De provincie moet blijvend het goede voorbeeld geven. Dat betekent dat waar mogelijk de duurzame optie wordt gekozen. De provincie stelt middelen en kennis beschikbaar. Burgerinitiatieven en energiecoöperaties moeten door de provincie actief worden ondersteund en meer ruimte krijgen om zelf keuzes te maken. De provincie werkt samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties voor de realisatie van een ambitieuze regionale energiestrategie voor heel Fryslân. D66 wil dat de inwoners van Fryslân een duidelijke rol krijgen binnen de energiestrategie.

Energieopwekking

Voorop staat dat D66 stuurt op de klimaatopgave en niet op technologieën. Dit doen we om innovatie alle ruimte te geven. Daarbij toetsen wij de bijdrage van energie technologieën aan de circulariteitsprincipes. D66 vindt het belangrijk dat omwonenden bij de invulling van de energieopgave invloed hebben op de locatiekeuze en planvorming.

Op de korte termijn zijn wind- en zonne-energie onontbeerlijk voor de energietransitie. D66 maakt onderscheid tussen grote en kleine molens. D66 vindt dat windmolens van 15 meter ashoogte mogelijk moeten worden gemaakt. Grote windmolens worden gerealiseerd in samenspraak met gemeente en omwonenden.

In Fryslân moet maximaal gebruik worden gemaakt van de potentie van zonnepanelen op daken van particuliere woningen, woningcorporaties, bedrijven en boerderijen. De provincie ziet er bij de realisatie van zonneparken op toe dat omwonenden voldoende worden betrokken en meeprofiteren.

De provincie moet ook investeren in technologieën op de lange termijn, zoals eb en vloed technologie, en het stimuleren van innovatie. Fryslân zet zich actief in om samen met Groningen de mogelijkheden naar waterstof en het gebruik van gasleidingen voor waterstof te onderzoeken. D66 sluit op voorhand geen enkele duurzame technologie uit. Geothermie zien wij als een waardevolle potentiële technologie binnen de transitie.

D66 vindt dat monovergisters, toegestaan moeten worden omdat ze goed passen in het principe van circulaire economie. Er mag echter geen sprake zijn van (geur)overlast voor de omgeving. D66 wil geen grootschalige biovergisters als er geen draagvlak bestaat onder omwonenden en de mest of andere organische stoffen van ver moeten komen.

Energiebesparing

Het huidige kabinet wil de uitstoot van CO2 met 49% reduceren in 2030. Daarmee worden de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs niet gehaald. Daarom wil D66 dat de provincie meer ambitie toont en een reductie van 55% van CO2 uitstoot ten opzichte van 1990 nastreeft.

CO2 reductie moet ook daadwerkelijk reductie zijn. D66 vindt dat er voorrang moet worden gegeven aan maatregelen die de CO2 daadwerkelijk reduceren. D66 wil daarom de bodem in Fryslân niet beschikbaar stellen aan de opslag van CO2. De landbouw en industrie en de huidige energieopwekking zijn verantwoordelijk voor een aanzienlijke uitstoot van CO2. In Fryslân is de landbouw verantwoordelijk voor 41% van uitstoot van CO2. D66 wil dat de provincie maatregelen treft om ervoor te zorgen dat deze sectoren zo snel mogelijk kunnen overstappen op duurzame energie.

D66 wil dat er extra wordt ingezet op energiebesparing en het verminderen van het energieverbruik. Wat niet wordt verbruikt hoeft ook niet te worden opgewekt. Dit vraagt om investeringen. Bijvoorbeeld in woningen en bedrijfspanden.

De verduurzaming van woningen en bedrijfspanden is een grote opgave die in samenwerking met gemeenten moet worden opgepakt. D66 is er een voorstander van om woningen per wijk te verduurzamen. Dit kan door huizen per straat of wijk aan te sluiten op een warmtenetwerk of via een collectieve warmtepomp. D66 wil dat de provincie de middelen

en kennis ter beschikking stelt aan de inwoners van Fryslân om hun huis te verduurzamen.

Klimaatdoelen

Het huidige nationale klimaatakkoord bevat veel onzekerheden. D66 vindt dat de provincie niet volgend moet zijn, maar zelf de regie moet voeren. Allereerst moet de provincie het uiteindelijke doel niet uit het oog verliezen, een energieneutrale provincie in 2050. Het klimaatakkoord bevat doelstellingen die raken aan onder andere de Friese landbouw, onze woningvoorraad en het Friese veenweidegebied. D66 wil dat de provincie in overleg met gemeenten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en inwoners tot concrete plannen komt voor de realisatie van de klimaatdoelstellingen.

Sterke lokale economie

De provincie zorgt voor een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt, zodat de Friese economie kan blijven groeien en innoveren. Jonge mensen moeten zo een baan kunnen blijven vinden in Fryslân en hier hun toekomst opbouwen. D66 wil dat de provincie actief werkt aan verbinding in de hele onderwijssector en daarmee échte inhoud gaat geven aan de samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheid.

D66 wil ruimte geven aan het vrije ondernemerschap. Met name het MKB, waar het overgrote deel van de Friese werkgelegenheid zich bevindt, verdient de aandacht en ondersteuning van de provincie. Nu het economisch goed gaat is er nog veel winst te behalen op het gebied van internationalisering (export), innovatie, het aantal startups en sociaal ondernemerschap. Door het versterken van het vestigingsklimaat en door de blik naar buiten te richten ontstaan er meer, hoogwaardige banen in Fryslân. D66 wil een subsidie-coach voor MKB'ers die adviseert bij het werven van subsidies. D66 wil dat

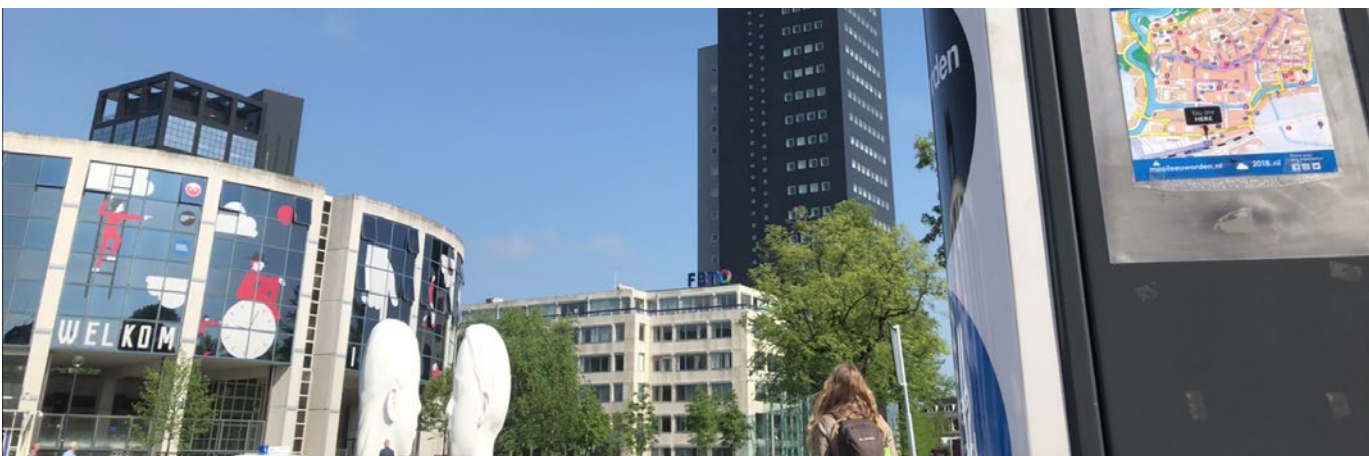
het Friese MKB zich gratis kan aansluiten bij Fossyl Frij Fryslân.

Informatie en kennis zijn de basis voor economische ontwikkeling. Daarom wil D66 dat kennis en scholing beschikbaar worden gesteld aan kleine MKB'ers. Ook moet de provincie een verbindende rol spelen tussen het onderwijs en het MKB.

Circulaire economie

Fryslân moet voorloper zijn in circulaire economie in 2040. In 2050 moet de gehele Friese economie circulair zijn. D66 ziet de circulaire economie als een schone lokale toekomstbestendige economie met gesloten ketens en een minimaal verbruik van grondstoffen en geen afvalstroom, verankerd in de mienskip. De circulaire economie draait om het verkleinen van de ecologische voetafdruk en het verzilveren van kansen voor de Friese economie. De provincie monitort en bevordert het terugdringen van het gebruik van grondstoffen en de afvalstroom. De provincie moet innovatie en circulariteit mogelijk maken. Dit gebeurt door blijvende steun te bieden aan de Vereniging Circulair Fryslân (VCF) en door het verstrekken van subsidies en kredieten waar de markt geen aansluiting biedt. De provincie creëert bovendien voldoende experimenteerruimte voor bedrijven.

Het MKB maakt de circulaire economie, de provincie faciliteert en ondersteunt. Voor een optimaal klimaat is een verbinding tussen bedrijven, onderwijs en overheden noodzakelijk. D66 wil dat de UCF campus een kennishub voor circulaire economie wordt. Ook binnen het basis- en middelbaar onderwijs is er aandacht voor circulaire economie. Het is belangrijk om de inwoners van Fryslân te betrekken bij de circulaire economie omdat zij veel van de Nederlandse consument zal vragen.

Friese kenniseconomie

D66 vindt het belangrijk dat jonge mensen in de provincie kunnen wonen en werken. Aansluiting van het onderwijs op de regionale arbeidsmarkt is een belangrijke voorwaarde om jonge mensen voor Fryslân te behouden. De provincie heeft een rol in het samenbrengen van het bedrijfsleven en het onderwijs. D66 vindt dat zij zich daarbij moet richten op de groeiende vraag naar arbeidskrachten en het vasthouden van jong talent in de regio, door middel van projecten en samenwerkingsverbanden met het bedrijfsleven en gericht op innovatie. Zo breng je het onderwijs naar de bedrijven, krijgen diezelfde bedrijven invloed op de opleidingen en maken

studenten op locatie kennis met het Friese bedrijfsleven. Wat D66 betreft ligt daarbij een nadrukkelijk accent op de ontwikkeling van duurzame innovaties en op de energietransitie en wordt er in het Noorden een techniekacademie ontwikkeld die jonge mensen daarvoor opleidt. D66 vindt dat scholen die bijdragen aan deze doelstellingen door middel van hun opleidingen, zoals een lab voor energietransitie, financieel ondersteund en beloond moeten worden. D66 wil op korte termijn inzetten op een festival zoals "Generation discovery"¹ georganiseerd met het bedrijfsleven van Fryslân, Groningen en Drenthe, waar de jeugd van 4 tot 18 jaar kennis kan maken met het werk van de toekomst.

D66 wil:

- Een lepen enerzjy fûns, waar particulieren, organisaties en bedrijven leningen kunnen aanvragen om hun eigen omgeving klimaatneutraal te maken.
- Energie-initiatieven uit de mienskip, ook dorpsmolens, stimuleren en helpen ontwikkelen.
- Dat inwoners bij alle nieuwe projecten voor wind- en zonne-energie in Fryslân invloed hebben op locatiekeuze en planvorming.
- Dat omwonenden bij alle nieuwe projecten voor wind- en zonne-energie participeren in en profiteren van de opgewekte energie in hun buurt.
- Dat inwoners, naast maatschappelijke organisaties, waterschappen, bedrijven en overheden, een grote rol spelen bij het bepalen van regionale energiestrategieën.
- Dat de provincie circulaire economie met Friese innovatieve bedrijven en onderwijsinstellingen in het Noorden stimuleert door meer duurzame projecten en experimenten op te zetten.
- Dat de provincie projecten met betrekking tot bijvoorbeeld energieopslag, restwarmte, microgrids, gelijkstroom en waterstof subsidieert.
- Heel Fryslân inspireren, stimuleren en helpen om energiewijs en energieslim te worden.
- Dat de provincie alleen nog maar circulair inkoopt.
- Dat het MKB zich gratis kan aansluiten bij Freonen fan fossylfrij Fryslân
- Dat startende ondernemers worden ondersteund met provinciale programma's en opleidingen.
- Dat alle woningen en bedrijventerreinen in Fryslân uiterlijk in 2040 energieneutraal zijn. Publieke gebouwen moeten dit in 2030 al realiseren.
- Dat de provincie subsidie verstrekt aan ondernemers die het opwekken van de benodigde energie en het verminderen van energiegebruik op bedrijventerreinen collectief aanpakken.
- Dat de provincie participeert in de energiescan voor woningen.
- Dat er innovatiewerkplaatsen van WO, HBO en MBO studenten komen waar lokale vraagstukken van Friese ondernemers worden onderzocht.
- Dat er alleen vergunningen worden afgegeven voor nieuwe bedrijfterreinen of winkelcentra als er geen oplossing ligt in bestaande bouw of terreinen.

¹ <https://www.generationdiscover.nl/>

Gezonde leefomgeving

Fryslân is een prachtige provincie waar het heerlijk wonen is. De uitdaging voor de komende jaren is om dit zo te houden. Een gezonde leefomgeving voor nu en toekomstige generaties. Met schone lucht, een schone bodem en voorzieningen voor jong en oud.

Natuurbeheer en de agrarische sector zullen de komende jaren flinke stappen moeten nemen om toekomstbestendig te zijn. D66 wil investeren in de ontwikkeling van duurzame en circulaire landbouw.

Omgevingsvisie

D66 is blij met de invoering van de nieuwe omgevingsvisie. Er komt meer ruimte voor initiatieven van burgers en de overheid zet zich in om met mensen mee te denken. D66 wil dat de overheid dienstbaar is aan de inwoners. Inwoners beslissen mee over de leefomgeving. Initiatieven van onderop moeten zoveel mogelijk leidend zijn.

De provinciale omgevingsvisie moet vooral ondersteunend zijn aan die van de gemeenten; de provincie maakt samen met betrokkenen een visie waarin vooral de kernwaarden en de grote maatschappelijke vraagstukken centraal staan. Voor D66 zijn de energietransitie en biodiversiteit de voornaamste vraagstukken voor Fryslân.

De nieuwe omgevingswet gaat een heel andere manier van werken en denken vragen van betrokken mensen. Het realiseren van deze cultuuromslag moet zorgvuldig gebeuren; hier moet ook geld voor worden vrijgemaakt. D66 wil dat de uitgangspunten van de omgevingswet ‘Ja,mits’ en ‘decentraal, tenzij’ maximaal tot uiting komen in de Provinciale omgevingsvisie.

Er komt meer ruimte voor decentrale keuzes. Deze wil D66, voor zover het provinciale bevoegdheden betreft, toetsen aan de circulariteitscriteria.

Bodem en ondergrond

Onze ondergrond, onze bodem maakt deel uit van onze Friese identiteit. We wonen erop, we werken ermee en ons voedsel groeit erop. We moeten er zuinig mee zijn. Gezonde grond, en het behoud van gezonde grond is wat D66 betreft het uitgangspunt. Sanering willen we voorkomen, D66 wil werken aan een natuurlijke cyclus tussen onze bodemkwaliteit, insecten en vogels. D66 is tegen gebruik van de ondergrond voor activiteiten als winning van gas, zout, schaliegas en opslag van kernafval.

D66 vindt dat we een gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor een gezonde ondergrond en biodiversiteit. Dat houdt in dat provincie, gemeenten, natuurorganisaties en de landbouw samenwerken aan de ontwikkeling en het behoud van een gezonde ondergrond. De kennis en kunde van boeren en landeigenaren vormen hierbij de basis. In de nieuwe omgevingsvisie moet ook ruimte zijn voor een visie op onze ondergrond, waarbij er rekening wordt gehouden met de verschillende grondstructuren in Fryslân. De verandering van het klimaat heeft gevolgen voor de grond in Fryslân, nu en in de toekomst. De Provincie behoort te anticiperen op deze veranderingen.

Bij gezonde grond hoort ook gezond grondwater. Gezond grondwater is een van de dingen waar Wetsus, European centre of excellence for sustainable water technology in Leeuwarden onderzoek naar doet. D66 wil blijvend in Wetsus investeren, zodat deze instelling van wereldformaat in Fryslân kan blijven.

Natuur

Onze natuur vertelt een deel van het verhaal van Fryslân. Op het moment dat natuur verdwijnt, verdwijnt er ook een stuk van onszelf. D66 staat voor een ambitieus en proactief natuurbeleid. Ons natuurbeleid richt zich op de toekomst. Het is slecht gesteld met de biodiversiteit in Nederland en Fryslân. Dit heeft gevolgen voor de natuur, maar ook voor bijvoorbeeld de voedselproductie. Het herstel van de biodiversiteit vormt een speerpunt.

Natuur is overal. Het beperkt zich niet tot door mensen aangegeven natuurgebieden. Daarom is het belangrijk dat er in de provinciale visie op natuur ook aandacht is voor natuur op onverwachte plekken, zoals in onze steden en dorpen.

Bijvoorbeeld als het gaat om insecten, weidevogels en bijen. Hun aantallen lopen terug, terwijl insecten noodzakelijk zijn voor gezonde natuur. In samenwerking met gemeenten moet de provincie werken aan een insectennetwerk in heel Fryslân, dus ook in bewoonde gebieden. Het herstel van de natuur vraagt een samenhangende aanpak. D66 wil dat de natuur in Fryslân van hoge kwaliteit is.

De provincie moet zoveel mogelijk inzetten op het bij elkaar brengen van natuurgebieden door bijvoorbeeld door de uitruil van grond. De realisatie van Natuur in Fryslân vindt plaats in samenwerking met natuurorganisaties, inwoners, gemeenten en de landbouwsector. D66 wil waar mogelijk meer natuur realiseren en geeft voorrang aan gebieden die een extra stimulans vormen voor de biodiversiteit.

Het beleid van de provincie moet niet slechts een vertolking zijn van landelijke en Europese richtlijnen maar ook aansluiten bij lokale wensen en behoeften. Samen met andere provincies moet Fryslân ervoor zorgen dat ook het Rijk extra middelen vrijmaakt voor het behoud van onze natuur. De provincie moet ondernemers en inwoners beter betrekken bij het natuurbeleid. D66 wil werken aan een goede balans tussen natuur en biodiversiteit landbouw en economie.

Geld dat de provincie uittrekt voor natuur moet ook daadwerkelijk naar natuur gaan. Organisatiekosten moeten zoveel mogelijk worden beperkt en natuurorganisaties moeten elkaar niet beconcurreren maar moeten samenwerken om zoveel mogelijk doelstellingen te kunnen realiseren. Een natuurlijke omgeving waarin veel soorten dieren kunnen leven is een taak van ons allemaal. Daarom moet de provincie werk maken van natuurlijk bermbeheer, ecologische oevers en akkerranden en hierin actief mensen betrekken.

Wat D66 betreft vindt jacht in Fryslân alleen doelmatig plaats. Waar mogelijk moet de opbrengst van de jacht gebruikt worden voor consumptie. Als het gaat om het bestrijden van diersoorten die overmatige overlast veroorzaken vindt D66 dat er maatregelen moet worden gekozen die zijn gericht op de oorzaken en op lange termijn houdbaar zijn. Bij het bestrijden van “dierlijke invasieve exoten” (zoals bijvoorbeeld de wasbeer) wil D66 dat er bij voorkeur wordt gekozen voor niet dodelijke en op preventie gerichte methoden.

De ganzenoverlast zorgt voor veel kopzorgen bij de Friese Boeren en kost de Friezen jaarlijks € 10 mil-

joen aan schadeclaims. D66 wil dat de kosten omlaag gaan. De aanpak van ganzenoverlast is alleen effectief als er op internationaal niveau afspraken worden gemaakt.

Milieu

De FUMO (Fryske Utfieringstsjinst Milieu en Omjouwing) speelt een belangrijke rol bij het behoud van een gezonde leefomgeving. D66 wil dat FUMO een slagvaardiger organisatie wordt. De FUMO moet een organisatie zijn waar we vertrouwen in kunnen hebben.

Schone lucht is wat D66 betreft een grondrecht: de schone lucht in Fryslân is voor veel mensen een belangrijke reden om hier te willen wonen. Fryslân heeft de schoonste lucht in Nederland. D66 wil de luchtkwaliteit voor alle mensen in Fryslân borgen. De provincie heeft via de FUMO een belangrijke taak bij het bewaken van de luchtkwaliteit: de provincie moet ervoor zorgen dat grote luchtvervuilers waar individuele inwoners weinig vat op hebben zich houden aan de regels. Waar dat nodig is moet de provincie krachtig optreden tegen deze grote luchtvervuilers.

Water

D66 wil dat Fryslân een grondbank krijgt om onder andere het veen te kunnen behouden maar ook de Kaderrichtlijn Water uit te kunnen voeren. De provincie stuurt aan op een waterpeil dat zo dicht mogelijk bij het natuurlijk peil hoort om zo het kenmerkende Friese waterrijke landschap te behouden. De provincie moet er naar streven de Friese veenweide te behouden. Bij het beheren van de Friese wateren staat de ecologische en recreatieve functie centraal in plaats van slechts het economische.

Weidevogels

Onze weidevogels in Fryslân worden ernstig in hun bestaan bedreigd. De provincie moet ernaar streven de populatieomvang van 1990 opnieuw te bereiken.. Dit is een flinke opgave. Zowel in de weidevogelkerngebieden als in het boerenland is verbetering nodig. Er moet ingezet worden op het vergroten van de kans van overleving van kuikens. Hiervoor zijn grote, gevarieerde weidevogelkerngebieden van belang. De provincie moet concrete afspraken maken met natuurorganisaties en andere landbouworganisaties.

Circulaire landbouw

D66 wil werk maken van de transitie naar een circulaire, meer toekomstbestendige landbouw, een grondgebonden, natuurinclusieve landbouw. Dit komt niet alleen de natuur maar ook de boer zelf ten goede. De komende 4 jaar zijn er echter beslissingen nodig om op de lange termijn resultaten te kunnen boeken. Vanuit het Rijk komen ambitieuze geluiden, maar de daad wordt nog niet altijd bij het woord gevoegd. Fryslân moet hierin het goede voorbeeld geven. Landbouw en natuur versterken elkaar. De problematiek rond de landbouw, natuur, ganzen, biodiversiteit, insecten en weidevogels zijn nauw met elkaar verweven. Daarom is een integrale aanpak nodig.

D66 wil budgetten, zoals geld uit Europa, vooral inzetten op systeemverandering. D66 wil dat beleidsterreinen die invloed op elkaar hebben ook in samenhang worden behandeld. D66 wil dat er een prestatieverplichting staat tegenover geld dat een agrarisch ondernemer vanuit de overheid ontvangt. Een verandering van het agrarisch systeem is noodzakelijk. Deze kan alleen worden bewerkstelligd

samen met agrarisch ondernemers. D66 wil dat de provincie in gesprek gaat met individuele agrarisch ondernemers en zich niet beperkt tot praten met de belangenorganisaties. Kennis en innovatie geeft kansen voor de transitie naar een natuurinclusieve landbouw.

Ook de consument speelt een rol bij het voor elkaar krijgen van meer circulaire landbouw. De producten van circulaire landbouw moeten aantrekkelijk zijn voor consumenten. D66 wil dat de provincie onderzoekt hoe zij hierin kunnen ondersteunen.

Tenslotte ligt er voor de provincie een verbindende rol tussen het agrarisch werkveld en de agrarische opleidingen. Agrarische opleidingen zullen met hun curriculum moeten aansluiten bij veranderingen in de agrarische sector. Ook agrarische ondernemers die al een tijd boeren moeten toegang krijgen tot kennis en informatie.

Landbouw

Kennis en kwaliteit moeten als twee pilaren van de Friese landbouw versterkt worden, binnen het principe van circulaire landbouw en dierenwelzijn. Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat schaalvergroting zonder nadeel voor duurzaamheid en dierenwelzijn maar in zeer uitzonderlijke gevallen mogelijk is. Daarom wil D66 agrarisch ondernemers helpen in de zoektocht naar het juiste evenwicht tussen schaal en duurzaamheid.

Maar, D66 vindt dat veehouderij en landbouw in Fryslân zich tevens moeten richten op de export van kennis en kwaliteit. Wij zijn daar in Fryslân op dit moment al heel sterk in. Daarom wil D66 blijvend investeren in projecten zoals de Dairy campus, Living

Lab Fryslân en Potato valley, maar ook in de ontwikkeling van Agrarische opleidingen in Fryslân. Qua oppervlakte kan Fryslân misschien de wereld niet voeden, maar in Fryslân kan de wereld leren hoe zij zich moet voeden.

Mobiliteit

D66 vindt dat bereikbaarheid cruciaal is voor iedereen. We zorgen voor goede ontsluiting van de plaatsen waar mensen wonen en werken, ook met openbaar vervoer. Wat betreft vervoer in Fryslân moeten we werken aan een lange termijn visie en een korte termijn visie.

De korte termijn kijkt naar de bereikbaarheid van Fryslân en het noorden: D66 wil dat er samen met Groningen en Drenthe een stevige lobby komt richting het rijk voor het ontsluiten van het Noorden via het treinvervoer. Het openbaar vervoer is de makkelijkste manier om duurzamer te reizen. D66 wil dat meer mensen de trein en bus pakken.

De lange termijn moet gaan over het vervoer van de toekomst: zelfrijdend vervoer, waterstofauto's en misschien zelfs de hyperloop.

Het Openbaar vervoer binnen Fryslân moet toegankelijk zijn: zowel financieel als qua aanbod. Reizigers moeten voldoende actuele reisinformatie tot hun beschikking hebben om hun reis optimaal te kunnen plannen. Er moet goed rekening worden gehouden met de grootste gebruikersgroep van ons OV: scholieren en studenten.

Voor de Friese waddeneilanden betekent openbaar vervoer met name reizen per boot, vrijwel de enige verbinding met de vaste wal van Fryslân, geregeld door middel van een vervoersplan tussen vervoerder

en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. D66 zet zich in voor betrouwbare veerdiensten en vraagt een optimale vaarfrequentie ten behoeve van de mobiliteit van eilandbewoners, zodat de leefbaarheid op de eilanden niet onnodig onder druk komt te staan.

D66 is bijzonder benieuwd naar de opbrengsten van initiatieven als de "mobiliteitscentrale" in Noordoost Fryslân. D66 wil inzetten op dit soort slimme manieren om verschillende soorten vervoer te combineren. Toekomstvast betekent ook duurzaam: D66 wil dat ons openbaar vervoer zo snel mogelijk toe gaat naar "zero emissie", bijvoorbeeld met elektrische bussen. Om dit voor elkaar te krijgen moet Fryslân samenwerken met de andere Noordelijke provincies. Die samenwerking is ook belangrijk als het gaat om goede aansluitingen en de ontwikkeling van een waterstoffrein.

"zero emissie" is voor D66 alleen echt schoon als de energie ook uit een schone bron komt. Geen elektriciteit uit kolencentrales om een elektrische bus aan te drijven, maar emissievrij vervoer "fan boarne oant bân" (van de energiebron tot het wiel).

Fietsen

De fiets is een belangrijk vervoermiddel in Fryslân. De fiets is meer dan een vervoermiddel van A naar B: ook voor recreatief fietsen komen mensen graag in Fryslân. De jaarlijkse fiets Elfstedentocht die start in Bolsward is daar een perfect voorbeeld van. D66 wil werken aan een veilig en uitgebreid fietsnetwerk, geschikt voor zowel recreatie als woon-werkverkeer. De fiets moet voor Friezen bovendien een aantrekkelijk alternatief zijn voor de auto of het OV, of tenminste een goede combinatie vormen.

Steeds meer mensen hebben een elektrische fiets. Daarom moet er gewerkt worden aan een goed netwerk van fietssnelwegen. D66 wil fietssnelwegen aanleggen tussen de bekende forensenroutes zoals Sneek-Leeuwarden, Drachten-Heerenveen, Drachten-Leeuwarden en Leeuwarden – Hurdegaryp.

De Provinciale organisatie en verwante organisaties hebben een voorbeeldfunctie als het gaat om fietsen naar het werk. Tijdens de Elfwegentocht 2018 hebben we gezien dat veel mensen zich hier enthousiast voor in willen zetten. Beloon en faciliteer werknemers die op een duurzame manier naar het werk komen en hou daarmee de energie van Frysylfrij Fryslân vast.

Verkeersveiligheid

D66 vindt dat de verkeersveiligheid op N-wegen snel beter moet worden; hier vinden de meeste dodelijke ongelukken plaats. Alleen een combinatie van goede infrastructuur, veilige voertuigen en goed gedrag helpt het aantal doden, gewonden en schadegevallen terug te dringen. Het verkeersveiligheidsmanifest 2017 is een goede richtlijn voor de provincie om samen met gemeentes, het Rijk en andere organisaties te werken aan veiliger verkeer. D66 wil blijven werken aan bewustzijn, vooral bij jongeren. Dit kan met gerichte campagnes, bijvoorbeeld op scholen. D66 wil zich inzetten voor de bouw van een aqua-

duct bij het Kruiswater in Bolsward. De huidige brug veroorzaakt overlast en een ongezonde leefomgeving voor omwonenden. Ook werkt de brug belemmerend voor het verkeer op water en op de weg, met name in de zomermaanden. De provincie moet samen met de gemeente Súdwest-Fryslân lobbyen bij rijkswaterstaat.

Wonen

De provincie moet haar rol pakken om voldoende passende woningen in de verschillende gemeentes gebouwd te krijgen. Daarbij moet goed gekeken worden naar de vraag. In verschillende gebieden is bijvoorbeeld behoefte aan middenhuur woningen. Ook bij kleinere kernen moet gebouwd kunnen worden als daar behoefte aan is. Er moet ruimte worden gegeven aan initiatieven vanuit de kleine kernen zelf, bijvoorbeeld initiatieven rondom “kangoeroewonen” en andere soorten leeftijdsbestendige woningen.

Samen met gemeenten, waterschappen, Rijksoverheid en netbeheerders moeten we komen tot een doelmatige aanpak, waarbij energiebesparing en duurzaamheid centraal staan, maar waarin ook voldoende aandacht is voor flexibel en leeftijdsbestendig wonen. Daarbij moet het makkelijker worden om ons “niet kenmerkend erfgoed”, bijvoorbeeld lege kerken of oude gemeentehuizen, te “hergebruiken” voor woningen.

De provincie moet er op toezien dat nieuwe woningen energieneutraal gebouwd worden en moet gemeenten aanmoedigen ambitieuze stappen te zetten bij het verduurzamen van het woningaanbod.

Leefbaarheid

Fryslân is een provincie met een sterke sociale samenhang. Deze samenhang komt in de eerste plaats vanuit de mienskip. De overheid kan helpen om die samenhang te behouden. Ook de provincie heeft daarin, samen met de gemeenten een belangrijke rol.

Het behouden van de leefbaarheid in onze provincie is een opgave die integraal moet worden bekeken: leefbaarheid is niet de taak van de ene organisatie of de andere, maar is de taak van alle overheden en organisaties samen. Ondernemen, naar school gaan, wonen en werken, het heeft allemaal met leefbaarheid te maken.

Veel beslissingen zullen door gemeenten moeten worden genomen. Bijvoorbeeld het zorgen voor een ontmoetingsplek in elk dorp. De provincie kan hel-

pen zorgen voor een goede basis, waarmee dit soort dingen gerealiseerd kunnen worden. Bijvoorbeeld de aanwezigheid van snel internet. D66 beschouwt snel internet als een basisvoorziening. Zonder snel internet raakt Fryslân achterop.

In 2017 werd dankzij D66 de “Friese onderwijsdag” georganiseerd. D66 wil deze dag een vervolg geven door alle vormen van onderwijs in Fryslân blijvend met elkaar te verbinden om zo samenhang en innovatie te stimuleren.

Leefbaarheid heeft ook te maken met gezond leven. D66 wil dat elke inwoner van Fryslân gezond oud kan worden in eigen provincie. Toegang tot gezond eten, beweging en goede gezondheidszorg zijn daarbij van levensbelang. De provincie heeft hiervoor de afgelopen jaren onder andere samengewerkt met het Healthy Aging Network Noord Nederland (HANNN) en Sport Fryslân. Deze samenwerking wil D66 de komende jaren voortzetten. Daarnaast moet er aandacht zijn voor Fryslân als topsportprovincie: waar nodig moet de provincie gemeenten ondersteunen bij het faciliteren van topsport.

D66 wil:

- Dat er een strategie wordt ontwikkeld die de Friese circulaire voedselproductie verder helpt. De provincie moet daarbij ook inzetten op het binnenhalen van Europese en landelijke subsidies.
- Proefboerderijen ondersteunen voor het ontwikkelen van circulaire landbouw, met aandacht voor verhoging van bodemvruchtbaarheid, natuur-inclusieve landbouw en technische innovaties, bijvoorbeeld toepassing van drones voor zuinig watergebruik.
- Initiatiefnemers faciliteren die lokale en regionale voedselmarkten willen ontwikkelen.
- Ter vergroting van de biodiversiteit insectenvriendelijke en bloemrijke randen bij onder andere wegbermen, waterwegen en weilanden, parken, vijvers, randen van zonneparken en industriegebieden.
- Dat Fryslân bijdraagt aan het op peil houden van geschoolde imkers en het ecologisch beheer van het fijnmazig natuurnetwerk.
- Financiering van lokale burgerinitiatieven die met landbouwers wilensamenwerken, zoals coöperaties voor natuur en landschapsbeheer.
- Dat de invloed van de wolf, zowel negatief als positief, in kaart wordt gebracht. De provincie moet het gedrag en de verblijfplaatsen van wolven monitoren.
- Fietssnelwegen tussen de belangrijkste forenzen plaatsen.
- Toegankelijk en emissievrij Openbaar vervoer “fan boarne oant bân”.
- Een trendbreuk naar natuurherstel in 2030, waarbij door een integrale aanpak natuur en landbouw in balans zijn en een oplossing bieden voor de veenweideproblematiek.

Verbindend en Democratisch bestuur

De provincie is er voor de inwoners van Fryslân. Zij moeten zoveel mogelijk worden betrokken bij en inzicht hebben in de werkzaamheden van de provincie. D66 wil dat de inwoners meer invloed krijgen en de mogelijkheid hebben om vaker dan een keer in de vier jaar een stem uit te brengen. Statenleden moeten goed toegerust zijn om hun taken uit te voeren. Zij vertegenwoordigen tenslotte de inwoners van Fryslân.

D66 is voorstander van een gezonde, bestendige omgang met geld. Daarom moet er sprake zijn van een sluitende begroting. De provincie voert regie op de provinciale kerntaken en faciliteert als er sprake is van gemeentelijk overstijgende onderwerpen. De provincie werkt samen met gemeenten. Gemeenten staan wat D66 betreft dicht bij de burger en zijn daarom leidend.

Inspraak

Inwoners van Fryslân moeten de kans krijgen zich uit te spreken over besluiten van de provincie. Daarom wil D66 dat er voor Friezen een mogelijkheid tot een bindend correctief referendum komt.

D66 wil dat er een Fries panel wordt ingesteld. Het panel is toegankelijk voor alle Inwoners van Fryslân. Het panel wordt minimaal twee keer per jaar gevraagd een advies uit te brengen over een provinciaal vraagstuk. Onderwerpen kunnen zowel door de provincie als het panel zelf worden aangedragen. D66 wil dat de Friese Jeugdadviesraad blijft bestaan en vaker worden gevraagd om een advies uit te brengen aan Provinciale Staten.

De provincie Fryslân kent door D66 als eerste en enige provincie het “right to challenge”². D66 wil dat de kans op succes voor burgerinitiatieven zo groot mogelijk is. Het right to challenge moet daarom worden aangevuld met het “right to cooperate”². Hiermee krijgen indieners van initiatieven de mogelijkheid om samen met de provincie te werken aan hun doelen. Indieners van burgerinitiatieven lopen soms vast in de bestaande wet- en regelgeving, waardoor mooie ideeën en doelstellingen in de kiem worden gesmoord. D66 vindt dat de regelgeving ondersteunend moet zijn, maar geen belemmering of doel op

zich mag zijn. D66 pleit ervoor om vooral de menselijke maat toe te passen en initiatieven te beoordelen op inhoud en haalbaarheid.

De provincie is er voor de inwoners van Fryslân. Dat betekent dat provinciale bijeenkomsten en vergaderingen zoveel mogelijk toegankelijk moeten zijn voor inwoners en andere geïnteresseerden.

D66 wil dat de bevolking niet alleen vooraf of achteraf maar continu wordt betrokken bij beleidsvorming. Door omwonenden blijvend te betrekken kan beter rekening worden gehouden met bezwaren en wensen uit de omgeving en kan tijdig worden bijgestuurd.

D66 vindt dat alle mensen de vrijheid hebben om te zijn wie ze willen zijn. Wij streven naar een open en pluriforme samenleving. D66 wil daarom onder meer dat in navolging van de andere Nederlandse provincies Fryslân een Regenboogprovincie wordt.

Democratische legitimiteit

Provinciale Staten is het hoogste orgaan in Fryslân. D66 vindt dat de Staten ruimte moeten hebben om keuzes te maken en zelf met initiatieven te komen. Daarom wil D66 dat er een coalitieakkoord op hoofdlijnen wordt gesloten. Dit biedt meer ruimte om keuzes te maken.

Financiën

Fryslân is een financieel gezonde provincie, en dat willen we zo houden. De komende jaren heeft de provincie steeds minder geld te besteden omdat er meer geld naar de gemeenten gaat. Daarom is het belangrijk dat de provincie het budget dat overblijft kritisch tegen het licht blijft houden.

Het controleren van de financiën van de provincie is een van de belangrijkste taken van de Provinciale Statenleden. D66 wil daarom dat Gedeputeerde staten meerdere keren per jaar rapporteert over de financiële voortgang. Op dit moment gebeurt dat 2 keer per jaar, D66 wil dit ophogen naar tenminste 4 keer. Op deze manier heeft Provinciale Staten meer de vinger aan de pols. Vooral in een tijd waarin budgetten steeds meer aan ontschotting onderhevig zijn. Een financieel gezonde rovincie betekent voor D66 ook een sluitende begroting. Het jaarverslag en financieel verslag moet in begrijpelijke taal worden uitgebracht.

Rol van de provincie

Gemeenten zijn steeds vaker aan zet. In 2015 zagen we de transitie van het Sociaal Domein en in de nieuwe omgevingswet zullen ook veel beslissingen bij gemeenten komen te liggen. De rol van de provincie moet daarom veranderen. De gemeenten zijn leidend en de provincie kan helpen een optimaal klimaat te creëren waarin mensen, organisaties en gemeenten initiatieven kunnen ontplooien. Samenwerking is daarbij essentieel. De provincie kan de rol spelen van de spin in het web tussen gemeenten, Rijksoverheid, Europa en andere overheden en organisaties. Door samenwerking kan de provincie mensen, organisaties en gemeenten, die boordevol goede initiatieven zitten, een steuntje in de rug bieden. D66 vindt dat de provincie moet doen waar ze goed in is: regie op een duurzame economie en een gezonde leefomgeving. Dit betekent dat volgens

D66 de provincie een faciliterende rol in zou moeten nemen, zowel naar de Rijksoverheid als naar de gemeenten.

Zo kan de provincie in samenwerking met omliggende provincies bijvoorbeeld fietsnetwerken aanleggen en onderhouden of in gezamenlijkheid subsidies aanvragen bij Europa om de positie van het noorden te versterken.

De provincie Fryslân is de uiteindelijke bepaler van de geborgde zetels binnen het algemeen bestuur van Wetterskip Fryslân. We heffen deze graag op, maar zolang dat bij wet onmogelijk blijft, willen we de Kamer van Koophandel zetels overhevelen naar de categorie natuur.

D66 wil:

- Dat er een bindend correctief referendum wordt ingesteld.
- Dat het nieuwe college van Gedeputeerde Staten een akkoord sluit op hoofdlijnen en daarnaast zoveel mogelijk keuzes aan Provinciale Staten laat.
- Vanuit de wens voor een transparante overheid dat er een richtlijn komt die van tevoren duidelijk maakt op welke wijze en wanneer inwoners bij beleid worden betrokken. Hierdoor krijgen de Staten en het college van Gedeputeerde Staten een grotere verantwoordingsplicht aan de inwoners.
- Veel meer samenwerking tussen overheden.
- Dat de provincie meer inzet op het binnenhalen van Europese projecten. Daarvoor moet Fryslân meer de samenwerking met andere overheden zoeken.

- Dat de provincie zeer terughoudend is in het opleggen van geheimhouding op stukken. Bij besluiten tot geheimhouding wil D66 dat er altijd een periode wordt vastgesteld waarin de geheimhouding geldt.
- Dat de provincie haar regierol pakt als gemeentelijke taken beter provinciaal of bovenlokaal kunnen worden aangepakt. Het initiatief hiertoe moet vanuit de gemeenten komen.
- Dat de overheid doet wat het moet doen en waar het kan taken laat aan de private sector en inwoners. Als inwoners bijvoorbeeld zelf aan natuurbeheer willen doen, moet de Provincie dit aanmoedigen en ondersteunen.
- Een sluitende begroting. Dit is voor D66 een vanzelfsprekendheid.

² Right to challenge is het recht van inwoners om de overheid uit te dagen om taken over te nemen als zij deze beter, efficiënter of goedkoper kunnen uitvoeren. Het right to cooperate is een tussenvorm en biedt de mogelijkheid om een taak samen met de Provincie op te pakken.

Makke in Fryslân

Fryslân kan trots zijn op een rijke geschiedenis en cultuur. Het is een belangrijke taak om deze rijkdom te behoeden, verder te ontwikkelen en door te geven. D66 wil dat Fryslân een plek is waar het blijvend bruist. Waar het verleden tastbaar is en de toekomst voelbaar. Een provincie in beweging.

Frysk Taalbelied/taalonderwijs

De Friese taal hoort onlosmakelijk bij Fryslân. D66 is trots op die mooie tweede rijkstaal. D66 wil blijven werken aan de positie van de Friese taal. Daarbij gaan we uit van de kracht van de taal, niet de kracht van de regelgeving. Liefde voor de Friese cultuur en taal laat zich tenslotte niet opdringen. Deze liefde moet natuurlijk kunnen groeien, vanuit het individu. Daarom is het belangrijk dat Friese cultuur en taal in onze provincie zichtbaar is. Mensen die in Fryslân wonen, werken of Fryslân bezoeken worden op die manier verleid door de pracht en kracht van de taal en het verhaal. D66 wil dat mensen “honger krijgen” in Friese cultuur en taal.

Op scholen moet het verhaal van Fryslân een plek hebben. Samen met het onderwijs moet bepaald worden op welke manier er voldoende aandacht kan worden gegeven aan Friese cultuur en taal.

Taal mag nooit uitsluiten. We mogen daarom niet vergeten dat Fryslân een tweetalige provincie is waar Fries en Nederlands een gelijkwaardige positie hebben. Op sommige plekken, zoals in de zorg, het onderwijs of bij de politie is het belangrijk dat mensen in hun moedertaal geholpen kunnen worden. Op dit soort plekken is het fijn als medewerkers tenminste Fries te kunnen verstaan. Werkgevers en de provincie stellen hiervoor cursussen beschikbaar. Scholen hebben soms moeite om een goede leerkracht te vinden die de lessen Fries kan verzorgen. D66 wil daarom een Friese docentenpoule: een vanuit de provincie georganiseerde groep goede docenten die door meerdere scholen flexibel kan worden ingezet.

Laaggeletterdheid

De afgelopen jaren heeft D66 zich optimaal maximaal ingezet voor het in kaart brengen van de omvang van het probleem van laaggeletterdheid en de opzet van ondersteuning van gemeenten bij de aanpak hiervan.

D66 vindt dit een groot maatschappelijk probleem wat onze zorg en aandacht blijvend verdient. De provincie moet daarbij waar nodig de gemeenten ondersteunen. Maar de provincie moet ook zelf het goede voorbeeld geven: de communicatie van de provincie moet rekening houden met laaggeletter-

den door gebruik te maken van begrijpelijke taal of visuele hulpmiddelen.

Culturele infrastructuur

Cultuur geeft ons identiteit en verbindt mensen. Kunst houdt de samenleving een spiegel voor en geeft individuen de kans zich te uiten, te ontplooiën en talenten te ontwikkelen. Kunst en cultuur zijn van onmisbare waarde voor ons welzijn. Dat van de mens als individu en van de samenleving in zijn geheel. Kunst en cultuur dragen bij aan de welvaart van de samenleving.

Fryslân kan trots zijn op een heel rijke cultuur, die bovendien steeds in beweging is. D66 wil ervoor zorgen dat cultuur en kunst toegankelijk zijn voor iedereen. Daarom is het belangrijk dat de provincie aan de ene kant zorgt voor een stevige basis, waarin de grote culturele ondernemingen van onze provincie een plek hebben, maar aan de andere kant ook flexibele ruimte en stimulering biedt aan kleinere en meer incidentele initiatieven. Daarbij moet bovendien een goede balans zijn tussen het “beleven” van cultuur en kunst (musea e.d.) en het “maken” van cultuur en kunst (orkesten, beeldend kunstenaars e.d.)

De provincie moet culturele ondernemingen ondersteunen vanuit een samenhangende visie: subsidies en fondsen moeten worden afgestemd op de be-

hoefden van culturele ondernemingen. Andersom mag de provincie prestaties verwachten van een culturele onderneming, zonder zich te willen bemoeien met de inhoud.

Gezichtsbepalende festivals zoals Oerol of Welcome to the Village moeten kunnen rekenen op financiële garantstellingen van de provincie. Daarnaast willen we ook nieuwe festivals de kans geven zich te bewijzen met hulp van de provincie.

Tevens is kunst en cultuur een noodzaak voor een levendig en uitdagend woonklimaat. Als wij willen dat Fryslân een aantrekkelijke provincie blijft om in te wonen en te werken zal er geïnvesteerd moeten worden in een stevige culturele basis.

Toerisme en recreatie

Varen, wandelen, fietsen, shoppen, cultuur snuiven... Fryslân is een enorm veelzijdige en leuke plek om je tijd door te brengen. Ook voor toeristen! Toerisme en Recreatie vormen een belangrijk aandeel van de Friese economie. D66 wil dan ook dat deze sector de ruimte krijgt om te groeien. Fryslân heeft als toeristische en recreatieve trekpleister al grote bekendheid maar heeft ook nog heel veel potentie. D66 wil die potentie benutten.

Het imago van Fryslân is een belangrijke factor voor de recreatieve sector en de provincie speelt daarin

een bepalende rol. 2018 heeft een grote impuls gegeven aan de bekendheid van Fryslân als toeristische bestemming. D66 wil dat het marketing en communicatiebeleid van Fryslân ambitieus en professioneel wordt opgepakt. Deze opdracht ligt op dit moment bij de stichting Merk Fryslân. Van deze stichting verwachten wij dat ze samenwerkt met ondernemers, gemeenten en de provincie om een herkenbaar beleid neer te zetten. D66 wil dat de stichting hier de regie neemt om recreatieondernemers, gemeenten en marketingorganisaties samen inhoud te laten geven aan het merk “Fryslân”.

Om de toeristische sector te laten groeien moet Fryslân ook samenwerken met de burens: samen met de regio's rondom het IJsselmeer maar ook met Groningen en Drenthe. Samen kunnen we aantrekkingskracht van de regio's versterken. We sluiten bijvoorbeeld wandel en fietsnetwerken op elkaar aan, zorgen dat musea elkaar weten te vinden maar ook dat toeristen makkelijk van de ene naar de andere plek kunnen komen

Agenda 2028: hoe verder na de Culturele Hoofdstad. Na het absolute feestjaar 2018 is het belangrijk om verder te kijken hoe we deze energie, nieuwe initiatieven en mogelijkheden verder uitbouwen en borgen voor de toekomst. D66 vindt het belangrijk dat we dit ook de komende jaren met financiële middelen blijven steunen. Dit zodat er door middel van bijvoorbeeld een Biënnale steeds nieuwe en grote evenementen mogelijk blijven. op het gebied van cultuur, omgeving, maatschappij en duurzaamheid. Het beheer van deze middelen en de organisatie van het geheel zou het beste kunnen door middel van een regiegroep met daarnaast een onafhankelijke beoordelingscommissie.

Om buitenlandse gasten aan te blijven trekken is er meer geld nodig voor marketing. Niet alleen binnen de marketing van Merk Fryslân, maar ook voor ei-

gen marketing van de culturele en maatschappelijke producties en initiatieven van agenda 2028. Dit brengt niet alleen cultuur naar mensen en geeft een mogelijkheid zich te ontplooiën en uiten, maar genereert ook inkomsten die de gehele economie ten goede komen en de gemeenschap versterken. Verder is het belangrijk om te investeren in (cultuur) onderwijs (van talenten). Want we hebben ook nog makers nodig in 2028. deze moeten nu al opgeleid en voorbereid worden.

Erfgoed en Monumentenzorg

Ons Friese landschap, met zijn oude kerken, terpen, dijken en archeologische vindplaatsen vormt het levend toneel van ons heden en verleden. D66 vindt het belangrijk dat onze samenleving dit historisch besef met zich meedraagt. De overheid heeft de verantwoordelijkheid om het behoud van ons cultureel erfgoed te helpen bewaren, op een duurzame, toekomstbestendige wijze. Dit betekent dat we soms losser moeten omgaan met het herbestemmen van monumenten: een monument moet een woon- of werkbestemming kunnen krijgen als dit betekent dat een markant gebouw bewaard blijft voor de omgeving zonder dat het leeg komt te staan. Ook wil D66 actief aan de slag met het verduurzamen van ons erfgoed.

Fryslân is rijk aan monumenten, Deze dragen bij tot een prachtige omgeving om in te wonen en te werken. Ook voor het toerisme is dit van belang. D66 wil dat toeristen makkelijk informatie over ons erfgoed kunnen krijgen door middel van een app.

D66 vindt het belangrijk om eigenaren informatie te geven over rechten en plichten en ze te ondersteunen in de procedures met betrekking tot het onderhoud en renovatie. Om daarbij te helpen wil D66 naar voorbeeld van de Provincie Groningen een erfgoedloket met een deskundig erfgoedadviessteam in het leven roepen.

D66 wil:

- Subsidie voor vernieuwende, innovatieve kunstprojecten en festivals.
- Subsidie uittrekken als stimulans voor jonge talenten om zich verder te ontwikkelen.
- Grote betrokkenheid van jongeren bij alle vormen van kunst en cultuur.
- Dat de provincie regie voert op samenwerking van alle betrokken partijen om de energie van culturele hoofdstad voort te zetten in de toekomst.
- Subsidie voor duurzame maatregelen bij monumenten.
- Toegankelijke Bibliotheken in platteland en stad voor kennis en informatie, ontwikkeling en educatie.
- Een poule van goede docenten Fries.
- Een Erfgoedloket en een erfgoedadviessteam dat eigenaren van erfgoed en de Friese overheden adviseert rondom het bestemmen, verduurzamen en renoveren van erfgoed.
- Dat er een app wordt ontwikkeld waarin informatie over het Friese erfgoed is verbonden aan wandel en fietsroutes.

Verkiezingsprogramma

2019-2022

D66

Fryslân